

Milli Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 7 - Sayı 2

Sorumlu Yazar: Dr. Öğretim Üyesi Serdar ÇAKMAK, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler, serdarcakmak@nevsehir.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-6016-6115

Atıf: Çakmak, S, (2023), Kavimler Göçünün Nedenleri ve Avrupa Etnik Yapısının Oluşum Süreci: Hun Türkleri ve Diğer Kavimler, 7 (2), s. 46-62.

Gönderim ve Kabul Tarihi: 28 Ağustos 2023 / 10 Ekim 2023

Araştırma Makalesi

ISSN: 2587-1331

DOI: 10.55774/mikad.1346103

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad>

KAVİMLER GÖÇÜNÜN NEDENLERİ VE AVRUPA ETNİK YAPISININ OLUŞUM SÜRECİ: HUN TÜRKLERİ VE DİĞER KAVİMLER

Öz

Binlerce yıl önce gerçekleşen bir olayın günümüze kadar nasıl bir etki unsuru oluşturduğu, ilk olarak Asya ve Avrupa coğrafyası, daha sonra da dünyanın hemen hemen çoğu bölgesini nasıl etkilediği gerçeği cevaplanması gereken bir soru olarak karşımıza çıkacak, bu çalışmada da dönemin konjonktürü bağlamında analizler yapılmaya çalışılacaktır. Türk kavimlerinin Asya Hun Devleti ile başlayan göç süreci, Balamir Han önderliğinde Avrupa Hun İmparatorluğu çizgisine evrilmiş, büyük Hun kağanı Attila ile Avrupa'nın içlerine kadar bir etkileşim süreci oluşturmuştur. Türk boylarının kavimler göçüne nasıl bir etki oluşturduğunu anlayabilmek için Asya'dan Avrupa'ya göçü tetikleyen, Çin faktörü ile şekillenen durumlara da değinmek gerekmektedir. Ayrıca bu çalışmada, Balkanlar ve Avrupa'nın günümüzdeki etnik yapısını oluşturan Alanlar, Slavlar, Ostrogotlar, Vizigotlar, Vandallar, Süevler, Burgundlar, Franklar, Saksonlar ve Angıllar gibi göçmen kavimlerin ne tür bir etki oluşturduğu, Avrupa Hunlarının, Batı (Kutsal) Roma ve Doğu Roma (Bizans)'nın bu etkileşimde ne tür bir rolü olduğu anlatılacak, liderler ve ülkeler perspektifinde bağlantılar kurulacaktır. Sonuç bölümünde ise, kavimler göçü gerçekleşmeseydi Avrupa'nın siyasi haritasında ne tür değişimler olurdu?; çok fazla bahsedilmeyen ama dünya dengelerini değiştiren etnik topluluklar (Yahudiler vb.) anlamında ne gibi sonuçlar ortaya çıkardı? gibi sorulara da cevaplar aranacaktır. Kısacası bu çalışmada, sadece Avrupa'nın değil, aslında tüm dünyanın bu süreçten nasıl etkilendiği gözler önüne serilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kavimler Göçü, Avrupa, Etnik Yapı, Hun Devleti, Türkler

CAUSES OF THE MIGRATION PERIOD AND THE FORMATION PROCESS OF THE EUROPEAN ETHNIC STRUCTURE: HUN TURKS AND OTHER TRIBES

Abstract

The truth that an event which took place thousands of years ago has had an impact till today, how it has affected first the geography of Asia and Europe and then almost most regions of the world is a question that needs to be answered and analyses will be tried to be made in the context of the conjuncture of the period in this study. The migration process of the Turkic tribes, which started with the Asian Hun State, developed into the line of the European Hun Empire under the leadership of Balamber Khan and formed a process of interaction with the great Hun khan Attila to the interior of Europe. It is necessary to mention that sparked the migration from Asia to Europe and were shaped by the Chinese factor in order to understand how the Turkish tribes had an impact on the migration period. What is more, in this study, what sort of influence the migratory tribes such as the Alans, Slavs, Ostrogoths, Visigoths, Suebis, Burgundias, Franks, Saxons and Angles which generate the current ethnic structure of the Balkans and Europe, what sort of role the European Huns, The Western (Holy) Rome and The Eastern Rome (Byzantine) have in this interaction will be explained and connections will be made in the perspective of leaders and countries. In conclusion, if the migration period had not taken place what sort of changes would have been happened in the political map of Europe?; what sort of outcomes did it emerge regarding ethnic communities (Jews, etc.) which are not mentioned a lot but have changed the balances of the world?, answers to such questions will also be sought. In brief in this study, it will be indicated that not only Europe but in fact whole world was affected from this process.

Keywords: The Migration Period, Europe, Ethnic Structure, The Hun State, Turks

Giriş

Günümüz göç akışının mihenk taşlarından olan ve kılavuz görevi gören kavimler göçü (büyük göç=völkerwanderung), hem Avrupa'nın etnik yapısını oluşturması hem de Türklerin Avrupa'ya kimi yenilikler getirmesi açısından büyük öneme sahiptir. Elbette ki etnik, dini ve kültürel unsurlar bağlamında anlatılacak olan bu konular, kimi hükümdarların da ön plana çıktığı ve Avrupa'nın (ayrıca Kutsal Roma'nın) geleceğini şekillendirdiği düzlemde incelenecektir. Avrupa Hun İmparatoru Attila gibi büyük komutanların etkisi bağlamında araştırılacak olan bu konular, sadece bir göç sürecini değil, insanlık tarihini değiştiren olayları da anlatması anlamında büyük öneme sahiptir. Kavimler göçü gibi olaylar, insanlığın İlk Çağ'dan Orta Çağ'a geçişinde; Roma'nın ikiye bölünmesinde ve sonrasında da Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasında; Avrupa'nın feodal bir yapıya bürünmesinde; Batı ve Doğu toplumlarının etkileşim içine girip günümüze kadar devam eden kimi gelenek ve göreneklere devam ettirmesinde; Hunların akınları sonucu bir domino etkisi misali birbirini sürükleyen kavimlerin günümüz Avrupa medeniyetini oluşturmasında büyük öneme sahip olmuştur (Welch, 2005: 44).

Dünya tarihinde, insanlığın pek farkına varamadığı ya da farkına varmak istemediği durum, herhangi bir coğrafyada yaşanan bir sorunun zamanla tüm dünyayı etkilediği gerçeğidir. Kavimler göçünün yaşandığı dönemde Orta Asya'da yaşayan kimi topluluklar, sonraki kısımlarda bahsedilecek bazı nedenlerden ötürü göç etmek zorunda kalmış, gittikleri yerleri de ciddi anlamda etkilemişlerdir. Bu sürecin oluşum çizgisi, ilk Hun hükümdarı Teoman (Mete Han'ın babası) ve bağlı olduğu Asya (Büyük) Hun Devleti'nin belli bir süre sonra dağılması ve Batı'ya doğru göç etmesi durumudur. Önce Batı (Çi-Çi Yabgu önderliğinde) ve Doğu Hun Devleti olarak parçalanan, sonrasında da Doğu Hun Devleti'nin Kuzey ve Güney olarak ikiye bölünmesiyle birlikte Çin'le mücadele içine giren Hunlar, birçok düşünürün yazılarına ve antropolojik araştırmalara göre Türk ve Moğol toplumlarının bir araya gelmesiyle oluşmuştur (Çataloluk ve Yılmaz, 2019: 2559-2560). Yapılan incelemelere göre, Türk vb. toplulukların dışında Çinlilerin de etkin bir güç olarak devlet erkanına dahil olmasıyla birlikte (Çinli

prenseslerle evlenme geleneği sonrasında-Sarıtaş, 2012: 203), asimile olmamak için kimi önlemler alınmış, göç politikaları devreye girmiştir.

Bilindiği üzere bu dönemde yaşanan göçler, sadece Çin'in asimile politikalarından kaynaklanmamış, kuraklık ve ekonomik nedenler de bu durumu tetiklemiştir. Günümüzdeki Orta Asya, Kafkaslar ve Rusya bölgesinden Balkanlara ve Büyük Macaristan Ovası (Alföld)'na yönelen Avrupa Hun İmparatorluğu, Alanlar, Slavlar, Ostrogotlar, Vizigotlar, Vandallar, Süevler, Burgundlar, Franklar, Saksonlar ve Angıllar (Angluslar) gibi kavimleri göç etmeye zorlamış (Eravcı ve Ateş, 2018: 44), günümüz Avrupa'sının siyasi haritası oluşmuştur. Avrupa, 20. yüzyıla kadar kimi değişimlere uğramasına rağmen, kavimler göçü esnasındaki jeopolitik dağılım önemli bir etki oluşturmuş, dünyanın şu anki kaderini de tayin etmiştir (Maas, 2014: 6-10).

Kavimler göçünün diğer bir sonucu da, gelecek dönemlerde yaşanacak olayların temellerinin atılması ve tarih döngüsünün bu olaylar perspektifinde şekillenmesi olmuştur. Avrupa Hun Hakanı Attila'nın hem Kutsal Roma hem de Doğu Roma (Bizans) üzerine gitmesi, Avrupa'nın dengesini sarsmış, göç hareketlerinin tetiklenmesi vb. durumlar sonucu Roma ikiye bölünmüştür. Hun akınlarına çok fazla dayanamayan Batı Roma M.S. 476'da yıkılmış, tarihin görmüş olduğu en büyük medeniyetlerden birisi artık tarih kitaplarında yerini almıştır (Çapan ve Güvenç, 2017: 634-637). Avrupa coğrafyasının yanında Afrika bölgesi de bu göç hareketinden etkilenmiş, Vandallar gibi kavimlerin Kuzey Afrika'ya kadar göç etmesi de bu durumu doğrular nitelikte olmuştur.

Günümüz dünyasında 'büyük güçler' olarak bilinen İngilizler, Fransızlar, Almanlar, Portekizliler, İspanyollar vb. Avrupa ülkelerinin ataları bu dönemlerde Türk akınlarından kaçmak zorunda kalmış, bu tür bir göç hareketinden etkilenmiş olmaları, feodal yapı ve Hristiyanlık değerleri bağlamında farklı bir senaryonun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bahsedilen bu durum, İlk Çağ'dan Orta Çağ'a, yani 'Karanlık Çağ'a geçişin öncülü olmaklar birlikte, Avrupa'da kilisenin etkisinin üst düzeye çıkmasına neden olmuştur. Kavimler göçü sonucunda 'öteki' kavramı bağlamında kendi içine kapanan toplumlar, hem feodal beylerin hem de kilisenin boyunduruğu altında kimlik bunalımı yaşamaya başlamıştır (Thompson, 1969: 26-56).

Yukarıda bahsi geçen olayları anlayabilmek için, bu sürecin oluşmasına neden olan kimi gelişmelere vurgu yapmak, Avrupa Hun İmparatorluğu'nun Galya ve Katalon Ovası'na (Catalaunum Muharebesi-Kuzeydoğu Fransa bölgesi) geliş sürecine değinmek gerekmektedir. 'Tanrı'nın Kırbacı' olarak bilinen Attila ile Kutsal Roma'nın tarihteki en büyük generallerinden birisi olan Flavius Aetius'u ('Last True Roman') karşı karşıya getiren Katalon Muharebesi'nde, kavimler göçüne konu olan tüm topluluklar bir araya gelmiş, 'eski zamanın ilk dünya savaşı' meydana gelmiştir. Bu savaştan sonra da göç hareketleri hız kaybetmeden devam etmiş, İngilizlerin ataları olan Angıllar ve Saksonlar (İngiltere'de Romalıları yenip o bölgeye yerleşmişlerdir) dahi bu sürecin içinde yer almıştır. Yaşanan bu göç süreçlerini anlatmadan önce, olayların kökenine, yani Asya Hun Devleti'nin kuruluşuna ve olası gelişmelere değinmek gerekirse şunlar söylenebilir.

1. Göç Öncesi Süreç: Asya Hun İmparatorluğu ve Kuruluş Dönemi

İlk bağımsız Türk devleti olarak tarih sahnesinde yerini alan Asya Hun İmparatorluğu, ilk hükümdarı Teoman ile kuruluş sürecini tamamlamış, Mete Han'la birlikte en geniş sınırlarına ulaşıp Çin'e karşı ciddi başarılar elde etmiştir (Atalay, 2014: 108-109). Çinli prenseslerle evlenme geleneğinin başlamasıyla (Ki-Ok Han tarafından) birlikte Çin'in hakimiyeti altına girme tehlikesi sezen ve asimilasyon süreçleriyle yüzleşen Asya Hunları, Türk ve Moğol topluluklarını bünyesinde barındırmasına rağmen Çin isimleri alan hükümdarların çoğalması sonucu bazı kritik kararlar vermek zorunda kalmıştır. Bu kararların birisi de, devletin

bekası konusunda büyük bir tartışmaya giren iki kardeşin tavırlarında şekillenmiş, farklı görüşlere sahip olan kardeşler, devletin geleceğini kurgulamak için inisiyatif almaya başlamıştır (Thompson, 2004: 19-68).

M.Ö. 50'li yıllarda, bahse konu olan bu iki kardeşten sadece birisi Asya Hun Devleti'nin savunucu ve koruyucusu olarak belirmiş, kardeşlerden Ho-Han-Ye Çin mandası ve egemenliğini savunmaya başlamış, Türk milliyetçiliğine vurgu yapan kardeşi Çi-Çi Yabgu Han ise (Meteor Han'dan 150 yıl sonra) Çin boyunduruğuna girmektense savaşarak ölmeyi tercih etmiştir. Bu gelişmelerden dolayı, M.Ö. 56 yıllarında Batı Hun Devleti'ni kurarak Çin coğrafyasından uzaklaşan ve Batı Türkistan bölgesine yerleşen Çi-Çi, belli bir süre direnişin sembolü olmuş, kısa bir süre sonra da hayatını kaybetmiştir. Hedefleri ve hayalleri de onunla birlikte yarım kalmış, Çin'e bağımlı olmayan bir Türk devleti kurma düşüncesi, geriye kalan Türklerin de kaderini tayin etmiştir (Thompson, 2004: 19-68).

Yukarıda bahsedilen şekilde bir devlet politikası oluşturan Hunlar, bu sefer de Kuzey ve Güney Hunları olarak ikiye bölünmüş, Kuzey Hunlarının liderliğinde Batı'ya göçler başlamıştır. Çi-Çi'nin ölmesinden sonra Türkmenistan bölgesinde kalmaya devam eden Batı Hun Devleti, Kuzey'den gelen bazı Hun boylarıyla birleşmiş, gelecekte yapacakları işgal ve istilaları planlamaya başlamışlardır. Güney Hunları ise, her türlü itiraza ve direnişe rağmen Çin ile birleşme planları yapmış, sonuç olarak da bu yönde bir karar almıştır (Hatipler ve Daşkiran, 2021: 715). Ayrıca, Hun Türklerinin batıya göç etmesi konusunda sadece Çin baskısını ön plana çıkarmak hata olacaktır. Asya Hunlarının yaşadığı bölgede meydana gelen kuraklık, tarım arazilerinin verimsizleşmesi, Çin'den alınan vergilerin azalması ve İpek Yolu üzerinden elde edilen ticari kazancın düşmesi gibi durumlar, doğudan batıya doğru göçlerin temel nedenlerinden olmuştur (Çapan ve Güvenç, 2017: 632-633). Bunlara ek olarak, birçok etnik unsurdan oluşan Hunları tek bir çatı altında toplamak çok zor olmuş, tüm bu halkı bir araya getirmiş olan Meteor Han'dan sonra bir gerileme dönemi yaşanmış, Balamir ile birlikte toparlanma gerçekleşmiştir. Elbette ki bu dönemlerin daha iyi anlaşılabilmesi için, Asya Hunlarından Avrupa Hunlarına geçiş sürecinde ne tür gelişmeler olduğuna da değinmek gerekmektedir. Asya'dan Avrupa güzergahına geçişte ilk durak Kafkaslar bölgesi olmuş, bu bölgede de kimi gelişmeler meydana gelmiştir.

2. Avrupa Hun İmparatorluğu ve Kavimler Kapısı

Kama Tarkan Han tarafından M.S. 352 yılında kurulan, Balamir önderliğinde M.S. 376'da Batı'ya doğru yola koyulan Avrupa Hun İmparatorluğu, büyük bir orduyla yola çıktıkları için, göl, nehir ve denizlerin olduğu bölgelerde kışlalar kurmuşlardır. M.S. 350'li yıllardan başlayıp M.S. 800'lü yıllara kadar devam edecek olan bu akınlar, 375 yılıyla birlikte Avrupa topraklarına adım atılınca 'Kavimler Göçü' adını almış, devinim ve gelişim içinde bir süreç oluşturmuştur. Bu dönemlerde yaşanan akınlarda her ne kadar Türklere karşı 'barbar' ifadesi kullanılsa da, konunun ileriki kısımlarında anlatılacak olaylarda, o dönemlerde dahi Türklerin medeni ve gelişmiş bir toplum olduğu, 'barbar' olarak nitelendirilen toplulukların Roma'yı işgal etmeye çalışan kavimler (455 yılında Kutsal Roma'yı istila edip yağma ve talan hareketlerinde bulunan Vandallar vb., bkz. Vandalizm) olduğu anlaşılacaktır (bunun dışında, Attila ve Hunlar için daha sert ifadeler kullanan Batılı yazarlar da olmuştur, bkz. Webb, 1965: 4).

İlk etapta Hazar Denizi ile Aral Gölü arasında kalan ve 'Kavimler Kapısı' olarak adlandırılan bölgeye gelip yerleşen Hunlar için iki seçenek vardı. Bunlardan birincisi, Kafkasların güneyinden Anadolu'ya ya da Orta Doğu'ya ilerlemek; ikinci seçenek ise, kuzey bölgesinden Don ve Volga Irmaklarını takip ederek günümüz Rusya'sına yönelmekti. O dönemlerde Anadolu'da Roma kuvvetleri bulunmakta, Orta Doğu'ya giriş kapısında da Sasani İmparatorluğu (Persler=İranlılar) bulunmaktaydı (Sauer, 2019: 12). Bu bağlamda Hunların

amaçlarından birisi de dünyanın bir numaralı gücü Roma'nın kalbine, yani Ravenna bölgesine ulaşmaktı. Hem ticaret yollarının hem de birçok zenginliğin merkezi konumunda olan bu bölge, keşfedilmeyi bekleyen bir hayat sahasıydı. Ayrıca, kuzey bölgesinin ikliminin geldikleri bölgenin iklimine yakınlığı durumu, Kama Tarkan ve Balamir önderliğindeki Hun boylarının, Astrakhan, Rostov ve Volgograd bölgesini takip ederek kuzeye çıkmasında etkili olmuştur. Elbette ki bu geçiş güzergahında kimi kavimler Hunlara saldırmış, kimileri kaçmayı tercih etmiş, kimileri de Hunların savaşçı yeteneklerini görüp onlara katılmıştır. Hangi etnik unsurların ne tür tepkiler verdiğini açıklamak gerekirse, kuzey steplerinde yaşayan (günümüzün Kazakistan sınırlarında ve Kafkasya coğrafyasında) Alanlar ile başlamak mantıklı olacaktır (Martyn, 2020: 41, 97-98).

2.1. Kavimler Göçüne Giden Süreç

Yarı İranlı yarı Türk kökenli olan Alanlar, Hun Türkleriyle karşılaşınca Batı'ya doğru göç etmeye başlamışlar, kimi boy beyleri ise Hunlara katılmıştır. Bir domino etkisiyle Ostrogotlar, Vizigotlar, Vandallar, Süevler, Burgundlar, Franklar, Angıllar ve Saksonlar'ın yer değiştirmeye başlamasıyla birlikte birbirini sürükleyen kavimler, Roma'nın içlerine girerek talan ve yağma hareketlerinde bulunmuşlardır. Vandallar gibi kimi kavimler de Roma, İspanya ve Portekiz üzerinden Fas, Cezayir, Tunus vb. Kuzey Afrika ülkelerine yönelerek istila girişiminde bulunmuştur (Bkz. Ferreira, 2006: 677-681). M.S. 370-373 yılları arasında Alanların topraklarında nüfuz oluşturup asker toplayan Hunlar, Batı'da bulunan Cermen kavimlerine saldırmadan önce, günümüzün Rus toplumunun ataları sayılan Slavları da (gerçek anlamda bu etnik yapı, İskandinav ülkelerinden gelen Vikinglerle birleşip oluşmuştur) işgal etmiş, gücüne güç katarak ilerlemeye devam etmiştir (Heather, 2008: 11).

M.S. 376 yılıyla birlikte Balamir (Balamber Han) önderliğinde Batı'ya doğru göç hareketlerine devam eden Hunlar, 100 binin üzerinde askeri güce sahip olmuş, önce Alanları, sonrasında da Don-Volga bölgesinde hüküm süren İskit ve Sarmatları egemenlikleri altına almışlardır (Eğilmez, 2013: 195-196). Bu çağda, günümüzün Ukrayna'sının bir bölümünü oluşturan 'Oium' adlı bölgeye hükmeden ve Greutung Gotik kralı olan Ermanaric, Hun akınları sonucu yenilgiye uğramış ve hayatına son vermiştir. Büyük başarılar elde eden Hunlar, nereyi işgal ederlerse etsinler ciddi bir yenilgi almamışlar, bu durumu haber alan kimi düşmanları ise savaşmadan kaçmayı tercih etmişlerdir (Maenchen-Helfen, 2022: 23-26).

'Avrupa Hun İmparatorluğu' ismini alıp, Avrupa içlerine giren ilk Türk devleti hüviyetine sahip olan Hunlar, istemeden de olsa o dönemde yaşayan çoğu kavmin (ortalama 13 yerel kavim bulunduğu tahmin edilmektedir) yerlerinden edilmesine ve Roma'yı istila ve talan etmesine neden olmuştur. Ayrıca, İdil Nehri'ni geçerek Cermen kavimleri olan Ostrogotlar (Doğu Gotları) ve Vizigotları (Batı Gotları) işgal girişiminde bulunan Hunlar, bu kavimlerin Avrupa içlerine yönelmesiyle birlikte yeni bir düşmanla, yani Roma ile de tanışmış oldular. O dönem için öncelikle Bizans (Doğu Roma) üzerine giderek bu imparatorluğu vergiye bağlayan Balamir, diğer kavimleri de ele geçirmiş, iktidarı devralacak haleflerinin işini kolaylaştırmıştır (Kim, 2016: 115-120). Öncelikle Avrupa'nın etnik yapısını oluşturan kavimlerden, sonrasında da bu durumun neden olduğu savaşlar ve akınlardan bahsetmek gerekirse şunlar söylenebilir.

3. Avrupa İçlerine Yönelen Göçler ve Etnik Değişim

Hunların akınları sonucu göç eden kavimlerin ne tür olay ve olgulara vesile olduğuna bakmak gerekirse, bu kavimlerden belli başlılarına değinmek gerekmektedir. O dönemlerde 13'e yakın kavmin bulunduğu Kuzey-Güney Rusya, Balkanlar, Baltık Bölgesi ve Doğu Avrupa coğrafyasında dengeler değişmeye başlamış, yaşanan Hun akınları Batı ve Doğu Trakya'ya, Sicilya ve Sardinya'ya, Katalon Ovası'na ve Kuzey Afrika'ya olan göçleri de artırmıştır. Tüm bu durumlar günümüz Avrupa'sının etnik ve siyasi yapısının temellerini atmış, İlk Çağ'dan Orta Çağ'a geçişin kapısını aralamış, önce Katolik Kilisesi ve papalığın güçlenmesine,

sonrasında ise ‘Karanlık Çağ’dan çıkışla birlikte bilimsel bilginin ön plana çıkmasına vesile olmuştur (Kim, 2016: 146).

Belirtilmesi gereken bir diğer durum da, Avrupa Hun İmparatorluğu’nun akınlarını anlatan kaynaklar bağlamında Türklerin tarih yazımının eksik olması ve bu dönemdeki bilgilerin çoğunun Kutsal Roma ve Bizanslı tarihçilerden öğrenilmiş olmasıdır. Özellikle Romalı yazar ve tarihçi Ammianus Marcellinus (M.S. 330-391) ile diğer bir Romalı tarihçi Paniumlu Priscus’un yazdıkları incelenip yazılı tarih oluşturulmakta, tarafsız olunup olunmadığı konusunda kuşku unsurları yer almakta, günümüzde dahi büyük tartışmalara neden olmaktadır (Bursche vd., 2020: 117-122).

Marcellinus’un yazdığı tarih perspektifinde analiz yapıldığında, Avrupa’ya birçok yeniliği ve keşfi getiren Hunların ‘barbar’ oldukları yönünde ısrarlar devam etmektedir. Ama, savaş sanatı için önem arz eden ve Mete Han’dan buyana ordularda kullanılan 10’luk sistemi bulan Hunların devrim niteliğinde yenilikleri bunun aksini kanıtlamaktadır. Bunların yanında, atın savaş alanında kullanımının artması, eğer-üzenginin ve savaşırken büyük avantaj sağlayan pantolon ve ceketin Türkler tarafından bulunması belli başlı yenilikler olarak ön plana çıkmaktadır (Çerçi, 2003: 65-66). Nasıl ki Türkler Avrupalılara kimi yenilikler getirmişse, aynı şekilde Avrupalılar da (özellikle medeniyet ve gelişmişlikte zirve yapan Romalılar tarafından) Türklere kimi yenilikleri entegre etmiştir. Bu kısa analizden sonra asıl bahsedilmesi gereken konu içeriği ise, Ostrogotlar, Vizigotlar, Vandallar, Süevler, Burgundlar, Franklar, Saksonlar ve Angıllar gibi kimi kavimlerin mümkün olduğunca açık ve net ifadelerle anlatılması durumudur. İlk anlatılacak Cermen kavmi ise Ostrogotlar olarak belirlemekte, Hunlarla bağlantılı olarak anlatılacak bu konuda, öncesinde ve sonrasında ne tür göç hareketleri oluşmuş bunlara da değinilecektir.

3.1. Ostrogotlar

Vikinglerle de akrabalık bağları olan Ostrogotlar, M.S. 1.-2. yüzyıldan itibaren İskandinavya bölgesinden göç edip Roma topraklarına gelmişler, bu bölgede yaşamaya başlamışlardır. Bu halk kitlesi, Trakya ve Ege kıyı şeridinde (Datça vb.) tarımla uğraşmaya başlamışlar, zamanla Balkanların kuzeyine doğru genişlemelerine devam etmişlerdir. Medeni bir toplum yapısına ulaşmaları zaman alan bu Cermen ırkı, Roma ile iyi ilişkiler kurduğu dönemlerde gelişim çizgisini hızlandırmıştır. Aslen ‘Greuthungi (Grevtingi=steplerde yaşayan halklar olarak adlandırılmışlar)’ etnik kökeninden gelen Ostrogotlar (Doğu Gotları), günümüzün Romanya ve Ukrayna coğrafyasında da hayat sahası bulmuş, Dinyeper (Özi) ve Tuna Nehirlerini de içine alan bölgelerde hüküm sürmüştür. Ostrogotlar zamanla birçok etnik ve dini grubu da bünyesinde barındırmaya başlamış, bu gruplar arasında Gepidler (Almanca konuşuyorlardı), Sarmatlar (İran=Pers kökenli topluluklar), Keltler, Trakyalılar ve diğer Doğu Avrupalı kabileler de bulunmaktaydı (Todd, 1972: 18-22).

Hunlar, M.S. 350’li yıllarda siyasi birliğini tamamlayıp M.S. 375 yıllarında bölgeye geldiğinde, Ostrogotlar Kuzey ve Doğu coğrafyasında, Vizigotlar da Güney ve Batı coğrafyasında hüküm sürmekteydi. Alanlar ve Slavları yendikten sonra Ostrogotlar ile yüzleşen Balamir Han, kısa süreli bir direnişle karşılaşmış, istemeden de olsa Doğu Gotlarının Romanya ve Ukrayna üzerinden Doğu Avrupa’ya ve Roma’nın içlerine göçüne vesile olmuş, bu topluluk içinde yer alan kimi boy beyleri ise Avrupa Hun İmparatorluğu’nun egemenliğini kabul ederek onlara katılmıştır. Yaşanan bu kavimler göçünden negatif olarak etkilenen ise Roma İmparatorluğu olmuş, halihazırda iç karışıklıklarla yüzleşen Romalılar, ‘barbar kavimler’ olarak nitelendirdikleri Ostrogotlar, Vizigotlar ve Vandalların işgalleriyle zor duruma düşmüş, belli bir süre sonra, yine bu duruma mahal veren Hunlardan yardım istemişlerdir. Ostrogotların göç hareketleri Avrupa Hunlarının yıkılışına kadar devam etmiş, bu kavim kimi zaman Romalılarla savaşırken Hunlarla, kimi zaman da Hunlarla savaşırken Romalılarla ittifak içine

girmişler, stratejik hamleleri sayesinde varlıklarını devam ettirebilmişlerdir (Burns, 1984: 31-34).

Günümüz Alman toplumunun ataları olarak bilinen Ostrogotlar, hem bazı Balkan ülkeleri hem de bazı Rus ve Fransız toplulukları tarafından sahiplenilmekte ve etnik benzerlikler kurulmaktadır. Elbette ki bunun en önemli sebebi geniş bir coğrafyada hüküm sürmüş olmaları ve içlerinde birçok etnik grubu barındırmış olmalarıdır (Burns, 1984: 11-12). Yazının ileriki kısımlarında da, hem Uldin (Uldız) ve Rua (Rona=Ruga) dönemlerinde hem de Attila'nın egemenliği döneminde ne tür bir stratejik sonuca neden oldukları noktasında anlatımlar ve analizler yapılacak, kavimler göçü perspektifinde ne tür etkileri olmuş bunlar değerlendirilecektir.

3.2. Vizigotlar

Ostrogotlar gibi diğer bir Cermen kavmi olan Vizigotlar (Batı Gotları), aynı şekilde Hunlarla mücadele edip Batı'ya göç etmiş kavimler içinde yer almaktadır. Ostrogotların Hunlara yenilgisinin ardından sıra bu Cermen ırkına gelmiş, Balkanların batı ve güney kesiminde yaşayan bu topluluk, 'Tervigiler (ormanlık alanda yaşayan yerli halklar)' olarak da adlandırılmışlardır. Balkanlar bölgesinden hareketle Tuna Nehri'ni takip ederek Batı Roma topraklarını işgal eden Vizigotlar, önce Romalılarla savaşmışlar, ardından da Roma kuvvetlerine katılarak onlarla ittifaklık ilişkisine girmişlerdir (Kim, 2016: 153).

Kavimler göçünün olumsuz etkisini lehine çevirmeye çalışan Kutsal Roma ise sınır boylarına Vizigotları yerleştirmiş, göç eden diğer kavimlerin Roma topraklarını istila etmesini engellemeye çalışmıştır. Roma'nın M.S. 395 yılında Batı (Kutsal) Roma ve Doğu Roma (Bizans) olarak ikiye ayrılmasının ardından Vizigotların Bizans ile olan mücadeleleri artmış, bu Cermen topluluğu, 'Kutsal Roma'nın daimi müttefikleri' olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Bu müttefiklik ilişkisine rağmen Vizigotların yer yer isyan ettikleri, Batı Roma'nın boyunduruğundan çıkmak istedikleri görülmüştür. Bu bağımsızlık düşünceleri Vizigotların tekrardan göç etmesine neden olmuş, Trakya ve İtalya toprakları üzerinden önce Galya bölgesine (günümüz Güney Fransa'sı), sonrasında da İspanya ve Portekiz bölgesine (İber Yarımadası'na) göç etmişlerdir. Elbette ki bu göç sürecinden önce de kimi çatışmalar ve güç mücadeleleri süregelmiştir (Buchberger, 2017: 12-13). Bu yağma ve talan dönemleri, yoğun olarak ünlü Vizigot Kralı I. Alarik döneminde vuku bulmuştur.

Vizigot Kralı I. Alarik döneminde (M.S. 395-410) İtalya'ya akınlar düzenleyerek galip gelen Vizigotlar, belli bir fidye (altın, gümüş, tahıl, köle vb. gelirler) karşılığında Kutsal Roma topraklarını terk etmişlerdir. Batı Roma'nın Afrika'daki topraklarını ele geçirmek için Güney İtalya'dan gemiyle yola çıkan I. Alarik, aniden çıkan bir fırtına sonucu hayatını kaybetmiş, Vizigotların akınları kısa süreliğine de olsa durmuştur. Yukarıdaki kısımlarda da bahsedildiği üzere, bu olaylardan sonra Galya bölgesine ve İber Yarımadası'na giden Vizigotlar (Buchberger, 2017: 12-13), 'eski çağların ilk dünya savaşı' olarak nitelendirilen Katalon Muharebesi ile tekrardan tarih sahnesine inmiş, Avrupa Hun İmparatoru Attila'nın mı yoksa Romalı General Flavius Aetius'un mu yanında yer aldıkları? sorunsalı, yazının ileriki kısımlarında cevap bulacak ve analiz edilecektir.

3.3. Vandallar

Kavimler göçü döneminde Ostrogotlar ve Vizigotlar gibi Hun akınlarından kaçan diğer bir Cermen topluluğu da Vandallar olmuş, Kuzey Balkanlar'dan Tuna Nehri'ni izleyip Roma topraklarına girerek yağma ve talan hareketlerinde bulunmuşlardır.¹ Vandalların diğer iki

¹ Devlet ve özel teşebbüs mallarına saldırma ve zarar verme eylemi olarak bilinen 'Vandalizm' adlı kavram da, M.S. 455 yılında Roma vb. şehirlerin yıkılıp yıkılması olaylarına atfen, Fransız Devrimi döneminde yaşayan Henri Gregoire ve Destutt de Tracy adlı düşünürler tarafından ortaya atılmıştır (Long, 2015: 151-152).

Cermen kavminden farkı ise, daha geniş topraklara yayılması ve Asya, Avrupa ve Afrika kıtasının birçok bölgesini işgal etmiş olmasıdır. Kuzey Afrika bölgesinden güneye ya da doğuya gitmek yerine tekrardan Avrupa kıtasına yönelen bu halk, İtalya'nın Sicilya ve Sardinya bölgesine yelken açmıştır (Warwick, 1911: 54).

Kırsacası, günümüzün Polonya, Almanya, Fransa (Galya), İspanya (Endülüs) ve Portekiz sınır boyunu takip ederek, Fas, Cezayir ve Tunus üzerinden İtalya coğrafyasına akınlar yapan bu Cermen topluluğu, Tunus bölgesinde (eski Kartaca topraklarında) M.S. 429-533'te Vandal Krallığı'nı kurmuştur. Kutsal Roma İmparatorluğu'nun M.S. 476 yılında yıkılması ile birlikte büyük bir tehdit ve tehlikeden kurtulan Vandallar, dünyanın diğer bir süper gücü olan Bizans'ın saldırılarını savuşturma noktasında zorluk çekmiş, Bizans İmparatoru I. Justinianus'un gönderdiği ordular tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Yaşanan bu gelişmelerden kısa bir süre sonra tarih sahnesinden silinen Vandallar, Kral Genserik'in başarıları sonucu kavimler göçünün önemli bir aktörü olmuş, Romalı tarihçiler tarafından ise 'yağma ve talan eylemlerinde bulunan' bir kavim olarak nitelendirilmekten öteye geçememişlerdir (Merrills, 2010: 8).

3.4. Angıllar, Saksonlar ve Franklar

'Kavimler göçünün Avrupa'nın etnik yapısını şekillendirdiği' yönündeki iddiaları savunmak için verilebilecek en iyi cevap ve en önemli kanıt İngiltere'nin oluşum sürecidir. Özellikle günümüz Danimarka'sında yaşayan ve bir Cermen ırkı olan Angıllar (Angluslar) ile Kuzey Almanya bölgesinde yaşayan Saksonların kitlesel göçü ile İngiltere devletinin temelleri atılmıştır. Cermen ırklarından olan Ostrogotlar, Vizigotlar ve Vandalların bir domino taşı misali birbirini tetiklemesi sonucu, İngilizce konuşan topluluklar olan Angıllar ve Saksonlar da kavimler göçüne katılmak zorunda kalmışlar, İngiltere'de bulunan Roma ordusunu yenerek bu bölgeye yerleşmişlerdir. O dönemler itibariyle gün ve gün gücünü yitirmeye başlayan Roma, hemen hemen her kıtada toprak kaybetmeye başlamış, en çok toprak kaybını da Cermen ırklarına ve Hunlara karşı yaşamıştır. Günümüzde yoğun olarak kullanılan, sadece İngiltere için değil, ABD vb. ülkeler için de önemli bir anlam ifade eden 'Anglo-Sakson' kavramı da bu dönemde cereyan eden göçler neticesinde oluşmuştur (Maas, 2014: 148-149).

M.S. 4. yüzyılda yaşanan kavimler göçünün etkilediği diğer bir topluluk da Franklar olmuş, bu etnik yapı, günümüzün Fransa ve Belçika'sının bulunduğu bölgede yayılmaya başlamıştır (Kaiser, 2021: 54). Franklardan önce bölgede yaşayan ve onların atası olarak bilinen kavim ise Galyalılar olarak ifade edilmekte, yıllar önce Romalılara yenilmeleri sonucu (M.Ö. 125-51) bu topluluğun da bağımsızlık mücadelesi sona ermiştir. Yüzyıllardır kavimler göçü benzeri bir olay bekleyen ve buldukları ilk fırsatta Roma'ya saldıran Franklar, Romalıları bölgeden atmış, belli bir süre sonra da Attila'nın bölgeyi işgal etmesine ve Vizigotları yenip Roma'ya yürüme planına pek müdahale etmemişlerdir. Sonuç itibariyle, Galya olarak bilinen bu bölge M.S. 6. yüzyıldan itibaren 'Fransiya' (Fransa) olarak isim değiştirecek, günümüz Fransa'sının temelleri bu bölgede atılacaktır (Heather, 2008: 4-5).

3.5. Süevler ve Burgundlar

Bahsedilecek son iki kavimden birisi de, M.Ö. 58 yıllarında Orta, Doğu ve Kuzey Avrupa bölgesinde Jül Sezar ile savaşmış, Roma güçlerine ciddi zayıflık vermiş bir topluluk, yani Süevler (Sueviler=Suebiler)'dir. Avrupa Hunlarının işgali sonrasında Avusturya, Almanya ve Fransa üzerinden İspanya'ya göç eden bu topluluk, Vizigotların göç güzergahına yakın bir rota izlemiş, çoğunlukla kuzey bölgesinden ilerlemiştir. Batı Roma'nın yıkılmasının ardından kendilerine baskı yapacak egemen bir güç hissetmedikleri için ilk fırsatta Süev Krallığı'nı kuran bu kavim, M.S. 585 yılında Vizigotların işgaliyle birlikte yenilgiye uğramış, güneye doğru göç etmiştir (Miles, 1952: 22, 135-136).

Kavimler göçü döneminde 13'e yakın kavmin göç hareketi vuku bulmuş, bu çalışmada da belli başlıca olanlarından bahsedilmiştir. Konu bütünlüğü bağlamında bahsedilecek son kavim ise, Hollanda ve Kuzey Almanya bölgesinden Galya (Fransa) bölgesine kadar göç etmiş olan Burgundlardır. Aslen İskandinav kökenli olan bu Cermen ırkı vatandaşları, Ren Nehri boyunca bir krallık kurmuş, Avrupa Hunlarının M.S. 437 yılındaki akınları sonucu dağılmış, tekrardan bir araya gelmeleri M.S. 500'lü yılları bulmuştur. Galya bölgesinde güçlenmeye çalışan Burgundlar, Vizigotlar gibi kimi Cermen ırklarının ilhakı sonucunda güçsüz düşmüş, çok geniş bir coğrafyaya yayılamamıştır (Donini, 1970: 18). Avrupa'nın etnik yapısının oluşmasında önemli birer aktör olan bu kavimleri anlattıktan sonra, Hunların akınları sonucu Balkanlar ve Trakya'da yaşanan göç hareketlerine de değinmek gerekmektedir.

4. Balkanlarda Yaşanan Göçler ve Doğu Roma (Bizans) Faktörü

Balamir Han önderliğinde Rusya steplerinde Ostrogot ve Vizigot kavimleriyle savaşan ve Roma şehirlerine yönelen Hunlar, kısa süreli istilalar sonucu ciddi bir ganimet elde etmiş, Roma'nın zenginliğinin keşfedilmesi fetihlerin hızını artırmış, kısa süreli istilalar uzun süreli işgallere dönüşmüştür. M.S. 375-395 arası dönemde Roma daha ikiye bölünmemiş olmasına rağmen 'Bizans' olarak nitelendirilen Doğu Roma bölgesi, İtalya merkezinden bağımsız kararlar almaya başlamış ve ayrılık sinyalleri vermiştir. Hunların akınları sonucu Bizans topraklarına yönelik göç hareketleri hızlanmış, bu konuda en önemli unsur ise Vizigot istilaları olmuştur. Batı Gotları olarak bilinen bu kavim önce Bizans güçlerine saldırmış, ardından da Romalıların asker ihtiyacından dolayı imparatorlukla anlaşma yoluna gitmiştir (Burns, 1984: 44-45).

M.S. 364-378 yılları arasında Doğu Roma İmparatoru olan Flavius Iulius Valens tarafından, büyük tartışmaya neden olmalarına rağmen ('barbar' olarak bilinmeleri ve Roma modern yapısını bozacakları korkusu) Roma himayesine alınan Vizigot beylikleri, Tuna Nehri'ni geçerek Bizans topraklarına girmiştir. Doğu Romalı generallerin, bu kavimlerin barınma, beslenme ve korunma ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamamaları nedeniyle Vizigotlar arasında isyan hareketleri cereyan etmiş, Doğu Roma'yla tek başına mücadele edemeyeceklerini anlayan bu kavimler, eski düşmanları olan Avrupa Hunlarıyla ittifak yaparak Bizans'ı yenilgiye uğratmışlardır. M.S. 378 yılında gerçekleşen bu savaş, tarihe Edirne (Hadrianapolis) Muharebesi olarak geçmiş, Doğu Roma lideri Valens'in yeğeni olan Batı Roma İmparatoru Flavius Gratianus'un askeri yardımlarına rağmen Vizigot-Hun ittifakı galip gelmiştir. Bu muharebe, hem Batı hem de Doğu Roma için önemli gelişmelere de neden olmuştur (Burns, 1984: 132-134).

Belirtilmesi gereken bu önemli gelişmelerden birisi de, Roma tarih yazımının bu dönemde hareketli olması ve kavimler göçü sürecinin ciddi bir biçimde incelenmesidir. Bundan dolayıdır ki, yaşanan bu olay ve olguların çoğu Romalı tarihçiler (Ammianus Marcellinus, Paniumlu Priscus vb.) tarafından kaleme alınmış (Bursche vd., 2020: 117-122), Hunların yazılı kaynaklarından ise yoğun bir bilgi alınamamıştır. Edirne Muharebesi bağlamında değerlendirildiğinde diğer bir önemli gelişme de, Roma askeri gücünün büyük bir kısmının yok olması ve Bizans İmparatoru Valens'in savaş sırasında hayatını kaybetmesi olayıdır. Yerine geçen I. (Büyük) Theodosius, M.S. 379-395 yılları arasında hem Batı hem de Doğu Roma'yı aynı anda yönetmeye başlamış, Vizigot ve Hun beyliklerine karşı ciddi zaferler elde etmiş, kimi zaman da düşmanlarını kendi birliklerine katmayı başarabilmiştir (Burns, 1984: 48-52). Avrupa Hunlarının bu yenilgilerinin en büyük nedenlerinden birisi de, askeri güçlerinin çoğunluğunun halen Balkanlar bölgesinde bulunmaması ve Balamir Han'ın 378 yılında hayatını kaybetmesidir.

Aynı şekilde Romalılar da 395 yılında İmparator I. Theodosius'u kaybetmiş, bu olay hem kavimler göçü dönemi hem de dünya tarihi için çok önemli bir olaya neden olmuştur.

İmparatorun ölmesiyle birlikte Batı ve Doğu Roma ikiye bölünmüş, batı kısmı 'Kutsal Roma', doğu kısmı ise 'Bizans' olarak nitelendirilmiştir (Tvauri, 2012: 25-29). Başarılar kazanmış Romalı bir liderin ölmesi, Hunların Bizans üzerine akınlarını artırmış, M.S. 395-400 yılları arasında yoğunlaşan bu akınlar, Uldin (Uldız) adında bir Hun kağanının ortaya çıkmasına ve bu dönemden sonra yükselişe geçmesine neden olmuştur. Dağınık halde bulunan Hunlar, M.S. 390 yılıyla birlikte Anadolu bölgesini de istila etmiş (Nevşehir bölgesine kadar gelmişler), kısmi göç hareketlerine neden olmuşlar, bu istilalar sonucu göç eden halklar ise tekrardan topraklarına geri dönmüşlerdir.

Bu dönemlerde Hunların doğu sınırlarını Karaton Han, batı sınırlarını ise Uldin korumakta, belli bir bekleyişten sonra Uldin'in hem Cermen kavimler hem de Bizans üzerine akınlar başlatmasıyla birlikte kavimler göçü sürecinde tekrardan bir hareketlilik oluşmuş, domino taşı misali birbirini etkileyen kavimler Kutsal Roma topraklarını istila etmeye başlamıştır. Ostrogotlar, Vizigotlar, Vandallar, Süevler, Burgundlar vb. Cermen kavimleriyle başa çıkamayan Batı Roma, Uldin'den yardım istemiş, bölgeye gelen Hun imparatoru bu kavimleri yenilgiye uğratmış ve karşılığında değerli hazineler elde etmiştir. Bu olaylar sonucunda Galya bölgesine göç eden Cermen boyları ise buradaki kavimleri yerinden etmiş, birbirini etkileyen göç süreçleri hız kaybetmeden devam etmiştir. Attila'nın Batı Roma'ya saldırdığı M.S. 451 dönemine kadar karşılıklı anlaşmalarla ittifaklık ilişkisi içine giren Batı Roma ve Avrupa Hun İmparatorluğu, barbar kavimlere karşı birlikte savaşmışlar, ciddi başarılar elde etmişlerdir (Hinds, 2009: 35).

M.S. 405-410 yılları arasında Bizans üzerine akınlarını sıklaştıran Uldin, Batı Roma'ya karşı cereyan eden Vizigot akınlarına yönelik gerekli yardımları gönderememiş, Vizigotlar ise İtalya'nın güney eyaletlerine kadar istila eylemlerine devam etmiştir. Önceki konularda da bahsedildiği üzere, Vizigot Kralı I. Alarik'in, 410 yılındaki ölümüne kadar İtalya hinterlandına yönelik devam eden saldırı ve talan hareketleri, Kutsal Roma'nın Afrika'daki topraklarına kadar uzanan bir göç sürecini de tetiklemiştir.

Avrupa Hun Kağanı Uldin'in M.S. 411 yılında ölümüyle birlikte iktidarı 425 yılında Oktar devralmış, kardeşleri (Rua, Muncuk ve Aybars) de yavaş yavaş yönetimde söz sahibi olmaya başlamıştır. Rua 432 yılında iktidara gelmesine rağmen doğu sınırlarını Aybars, batı sınırlarını da Oktar (Burgundlarla savaşırken ölmüştür) korumaya başlamıştır (Man, 2006: 120-121). Sonraki dönemlerde yönetime gelecek olan Attila ve Bleda'nın babaları Muncuk ise erken yaşta hayatını kaybetmiştir. Batı Romalı General Flavius Aetius ile müttefiklik ilişkisini devam ettiren Rua (Bizans'ı vergiye bağlamıştır), çoğu zaman barbar kavimlere karşı Aetius'u korumuş, kaybettiği iktidarı geri almasını sağlamıştır. M.S. 434 yılında Rua'nın hayatını kaybetmesi üzerine Bizans'a ve Cermen kavimlerine yönelik akınlar durma noktasına gelmiş, Bleda ve Attila'nın iktidarı devraldığı dönemlere kadar bu süreç böyle devam etmiştir (Howarth, 1994: 36).

5. Göç Sürecine Etki Eden Liderler

- *Attila ('Tanrı'nın Kırbacı') vs Flavius Aetius ('Son Gerçek Romalı');*

Bilindiği üzere, hem 'Tanrı'nın Kırbacı' olarak adlandırılan Avrupa Hun İmparatoru Attila, hem de Roma'nın en büyük generallerinden sayılan Flavius Aetius'un aynı dönemde yaşaması Avrupa'nın siyasi denklemini değiştirmiş, günümüze kadar yansıyan kimi tarihsel süreçlere vesile olmuştur. Uldin ve Rua dönemlerinde Batı Roma ile müttefiklik ilişkisi gelişmiş, iki ülke arasında iyi niyet göstergesi olarak soylu ve zengin ailelerin çocukları diğer toplumun içinde büyür, tekrardan kendi ülkesine dönerdi. Aetius'un da bu çocuklardan birisi olarak Hun toplumunun içinde büyümesi, Aetius'a Hunlar gibi savaşmayı ve onlar gibi düşünmeyi öğretmiş, bu sayede o da Attila gibi hiçbir savaşta kaybetmemiştir (Hinds, 2009: 37).

Elbette ki belirtilmesi gereken bir durum da, Rua'nın ölümünden sonra kardeşi Muncuk'un oğulları olan Bleda ve Attila'nın iktidara geliş sürecidir. Rua'nın ölümünün ardından Hun boyları arasında iç karışıklık çıkmış, birçok kişi iktidara hak iddia etmiş, kuzenlerini öldüren Bleda ve Attila ise iktidarı ele geçirmiştir. İlk etapta isyan eden tüm Hun beyliklerini bastıran, sonrasında da Bizans üzerine yürüyen bu iki kardeş, 11 yıl boyunca ülkeyi birlikte yönetmiş ve zaferden zafere koşmuştur. Bu iki kardeşten büyük olanı, yani Bleda, kardeşi Attila'nın bir adım önüne geçmiş, savaşçı bir kişiliğe sahip olan Attila ülkenin dış sorunlarıyla ilgilenirken, Bleda ise diplomatik nitelikteki kararları alma noktasında iç sorunlarla uğraşmıştır. Bu iki kardeşin anlaşamadıkları nokta ise, 'Batı Roma'yla yapılan dostluk anlaşmalarının bozulup bozulmayacağı ve Cermen kavimlerine yönelik savaşların devam ettirilip ettirilmeyeceği' konusu olmuş, sonuç itibarıyla sadece birisinin kararının uygulanacağı anlaşılmıştır (Hinds, 2009: 36-39).

Attila ile Bleda arasında yaşanan bu kararsızlık durumunu tam anlamıyla anlayabilmek için öncesinde yaşanan olay ve olgulara değinmek gerekmektedir. Hun egemenlik sahasındaki iç isyanları bastıran bu iki kardeş, Bizans ile harbe girmiş, yapılan bazı antlaşmalarla kimi haklar elde etmişlerdir. Bu antlaşmalardan birisi de M.S. 434 Margos Antlaşması olmuş, bu metinde: 'Her iki taraf da ülkelerinden kaçıp diğer devlete sığınan zorunlu göçmenleri kabul etmeyecek; Bizans, Hunların müttefikleriyle münasebet içine girmeyecek; Hunlar, Bizans'tan belli bir miktarda vergi alacak (altın vb.); ticari faaliyetler konusunda iki devlet de birbirleri ile rekabet içinde bulunmayacak' şeklinde beyanlar yer almış, özellikle Bizans bu kurallara uymazsa savaş durumunun devam edeceği hatırlatılmıştır (yapılan bu tür antlaşmaları Priscus gibi Bizans tarihçileri de yerinde takip edip notlar almıştır (Bursche vd., 2020: 117-122; Ahmetbeyoğlu, 2019: 14). Sonuç olarak bu dönemde, kavimler göçü sürecinin bir devinim içinde olduğu hesap edilirse, bu tür antlaşma maddelerinin her iki taraf için de zor bir durum teşkil ettiği açık ve nettir. Çünkü yaşanan bu kavimler göçü süreci, Hunlar, Romalılar, Alanlar, Slavlar, Vizigotlar, Ostrogotlar, Burgundlar, Vandallar vb. topluluklar bünyesinde yaşayan boyların yer yer dağılmasına, zorunlu göçmenlerin ve asker kaçaklarının ise artmasına neden olmuştur.

Bilindiği üzere, M.S. 434-445 yılları arasında çoğunlukla Doğu Roma ile mücadele içine giren Avrupa Hun İmparatorluğu, Bleda'nın önderliğinde ciddi başarılar elde etmiştir. Balkanlar'ın batı bölgesinde ve Doğu Avrupa coğrafyasında Bleda'nın, Trakya topraklarında da Attila'nın çabalarıyla Bizans'ı yenilgiye uğratıp alınan vergileri üç katına çıkaran Hunlar, savaş tazminatı olarak da 6 bin libre altın almış, daha önce yapılmış anlaşma maddelerine ise sadık kalmıştır. Bunlara ek olarak, önceki paragraflarda bahsedilen Attila-Bleda anlaşmazlığına dönülecek olunursa şunlar söylenebilir (Hinds, 2009: 36-39).

11 yıl boyunca büyük bir anlaşmazlığa düşmeyen bu iki kardeşin hedefleri ve uygulamak istedikleri politikalar farklıydı. Bleda, daha çok mevcut statükonun korunmasından yana bir tavır alırken, Attila ise Bizans'ın vergiye bağlanması sonrasında, ya İstanbul'u alarak doğuya ilerlenmesi ya da o dönem için güçsüz bir konumda olan Batı Roma'ya yürünmesi gerektiğini ifade etmiştir. Attila'ya göre, 'yıllarca Ostrogotlar gibi Cermen kavimleriyle savaşan Hunlar, artık bu barbar kavimlerle ittifaklık ilişkisine girerek Kutsal Roma'yı ele geçirmeli ve onları yıkmalıydı'. Bu hedeflere ulaşmak bağlamında Bleda ciddi bir tehdit oluşturmuş, Attila için karar vakti gelmiştir (Hinds, 2009: 36-39).

Bleda'nın M.S. 445 yılında ölümüyle ilgili rivayetler ise oldukça fazladır. Kimi iddialara göre Bleda'yı Attila öldürtmüş, kimi iddialara göre ise Bleda düşmanları tarafından zehirlenerek öldürülmüştür (Man, 2006: 186, 254, 296). Her ne şekilde olursa olsun Attila için büyük bir tehdit ve rakip ortadan kalkmış, Batı Roma'ya ilerleme konusunda hiçbir pürüz kalmamıştır. Batı mı Doğu Roma mı önce işgal edilmeli? sorusunun ön plana çıktığı bu

dönemlerde, İstanbul'da sel, deprem vb. doğal afetlerle kale surları yıkılmış (M.S. 445-447), kısa sürede onarılan bu surlar eskisinden daha da güçlü olmuş, böylece Bizans'ı yenmek imkansızlaşmıştır. Bu bağlamda Hunların işgal tercihi, günden güne zayıflayan Batı Roma coğrafyası olmuştur (Hinds, 2009: 39-49).

6. Katalon Muharebesi, Batı Roma'nın İşgali ve Yaşanan Göçler

Attila, Batı Roma'ya doğrudan saldırmak yerine, önce Fransa, İspanya ve Portekiz bölgesindeki Franklar ve Vizigotları yenerek önemli rakipleri ortadan kaldırmak ve ardından da Batı Roma üzerine ilerlemek amacı gütmüştür. Yaşanan bu işgal sürecine değinmeden önce, bu duruma neden olan olaylara ve Kutsal Roma bağlamında ne tür stratejik hamleler yapıldığına bakmak gerekmektedir. O dönemlerde her ne kadar Batı Roma'nın başında İmparator III. Valentinianus bulunsa da, başkentte saygı duyulan ve önemli kararlara imza atan kişi Geneal Flavius Aetius olarak bilinmekteydi (Brown vd. 2000: 28-39). Ülkede iktidarı elinde tutmak için büyük kardeşi Prenses Justa Grata Honoria'nın evlenmesini yasaklayan ve onu ev hapsinde tutan imparator, bu duruma dayanamayan prensesin gizlice Attila'yla evlenmek istemesine (Hun kağanına yolladığı bir mektup aracılığıyla) karşı çıkmış, Attila'nın Honoria ile olası evlilik durumunda Roma'dan toprak taleplerine ise olumsuz cevap vermiştir (Çoban, 2019: 61-62). İstekleri kabul olmayan Attila, Batı Roma'yı işgal için gerekli mücbir sebebi bulmuş, Orta Avrupa, Galya ve Vizigot Krallığı üzerinden Kutsal Roma topraklarına yürümüştür. Orta Avrupa bölgesinde yaşayan Cermen toplulukları (Ostrogotlar, Gepidler, Heruliler, Amal Hanedanı vb.) ile de ittifaklık ilişkisi içine giren Attila, Macaristan topraklarından Orta Avrupa ve Galya (Fransa) bölgesini takip ederek Katalon Ovası'na kadar ilerlemiştir (Dıngıl Ilgın, 2022: 688).

M.S. 451 yılına tekabül eden bu dönem, verilen stratejik kararlar noktasında kimi önemli olayların alt yapısını da oluşturmuştur. General Aetius'un Vizigotlarla müttefik olma çabalarına ilk başlarda şiddetle karşı çıkan İmparator III. Valentinianus, Avrupa Hunlarının Galya bölgesindeki hızlı ilerleyişini gördükten sonra tehlikenin farkına varmış, yıllarca savaştıkları ve düşman olarak gördükleri Vizigotlarla müttefik olmayı kabul etmiştir (Gordon ve Boak, 1960: 106-108). Eğer Hunlar Vizigotları mağlup ederse sıradaki hedef Batı Roma'nın başkenti Ravenna olacak, bu durum Kutsal Roma'nın sonunu hazırlayacaktı. Batı Roma ve Vizigot Krallığı ile Avrupa Hun ve Ostrogot Krallığı'nın Katalon Ovası'nda karşı karşıya geldiği muharebede, Attila ve Aetius da karşı karşıya gelmiş, var olmayla yok olma arasında bir seçim yapma noktasına gelinmiştir. Kavimler göçü sonucu yer değiştirmiş olan çoğu kavim (Hunlar, Romalılar, Ostrogotlar, Vizigotlar, Gepidler, Franklar, Burgundlar, Alanlar, Saksonlar, Angıllar vb.), 'eski zamanın ilk dünya savaşı' olarak nitelendirilen bu muharebeye katılmış, Katalon Ovası'nda kozlarını paylaşmıştır (Martyn, 2020: 133).

Batı Roma İmparatoru'nun dahi tam anlamıyla (köken olarak) Romalı olmadığı bu dönemde, 'Son Gerçek Romalı (Last True Roman)' olarak nitelendirilen Aetius, hem yenilmez bir general hem de Batı Roma'nın kurtarıcısı olarak görülüyordu (Charles, 2020: 19). Attila ise, hem Hun kağanları içinde Mete Han'dan sonra gelen en başarılı general, hem de 'gerçek bir savaşçı' olarak adlandırılmıştı (Romalıların en çok korktuğu liderler içinde yer alıyordu-Kelly, 2010: 5). M.S. 20 Haziran 451'de Katalon Ovası'nda karşı karşıya gelen bu iki liderden, Aetius'un 80 bin, Attila'nın da 100 bin askeri vardı (Roberts, 2007: 7-9). Atlı birliklerinin bir kısmını Sasanilerle savaşması için (Ermeni kuvvetlerine destek amacıyla-Tezcan, 2010: 195) Kafkaslara gönderen kağan, Ostrogotların yaya birliklerine güvenmiş, savaşın sonunda ise yanıldığını anlamıştı. Çünkü Avrupa'ya kimi yenilikler² getiren Hunlar'ın, üstün oldukları ve başarılarında büyük bir paya sahip olan nokta ise, at üstünde çok iyi savaşmaları ve uzak

² At eyeri ve üzengisi, pantolon, ceket vb. yenilikler... Ayrıca dünyadaki tüm ülke ordularına da onluk sistemi yerleştirmişlerdir (Atalay, 2014: 109).

mesafelerden ok³ ve yayı çok iyi kullanmaları olmuştur (Fields, 2006: 32-42; ayrıca bu savaş aletlerinin ticaretinde de bir numaraya yerleşmişlerdir-Ahmetbeyoğlu, 2015: 120-121; o dönemki anlatılara göre, düşmanları Hunları çok nadir görmüştür).

Tüm bunlara rağmen Attila, Katalon Muharebesi'nde, atlı birliklerle hıza dayanan klasik Hun savaş taktiği yerine, karada omuz omuza mücadeleyi ön plana çıkaran bir savaş stratejisi denemiştir. Vizigotların Kralı I. Theodoric ile Ostrogotların liderlerinden Laudarius'un savaş alanında ölümüyle dengeler değişmiş, babasının yenilgisini telafi etmeye çalışan Thorismund (I. Theodoric'in oğlu)'un Hunlara ciddi zayıyat vermesiyle birlikte Attila'nın birlikleri geri çekilmiştir (Martyn, 2020: 133). İlk kez bir savaş meydanından galip ayrılamayan Attila, Orta Macaristan'a çekilmiş, Aetius ise Batı Roma'nın başkenti Ravenna'ya geri dönmüştür. Kısacası, her iki komutanın da galip gelemediği bu mücadele, iki eski müttefikin askeri karargahlarına dönmesiyle yeni bir boyut ve anlam kazanmıştır [günümüzdeki kimi Batılı yazarlara göre Attila'nın bu savaşta galip gelemediği söylenmekte, kaynak olarak da Romalı tarihçiler gösterilmektedir (Schultheis, 2019: 22). Taraflı bir analiz yapıldığı şüphe götürmez bir gerçektir].

Katalon Muharebesi'nde her iki taraftan da toplamda 100 bine yakın askerin hayatını kaybettiği anlaşılmış (savaş o kadar kanlı geçmiştir ki, Nibelungen gibi Alman destanlarına da konu olmuştur-Dıngıl Ilgın, 2021: 8), savaşın yaşandığı Fransa, İspanya ve Portekiz bölgesinde dengeler değiştiği için kavimler göçünün devam ettiği gözlemlenmiştir. Frank Krallığı'nda söz sahibi olan iki kardeşten birisinin Attila'ya, diğerinin de Aetius'a sığınması sonrasında Frank topraklarında da egemenlik mücadelesi devam etmiştir. Bu kısa zaman diliminde, 'inanılması güç' olarak nitelendirilen gelişme ise, M.S. 451 yılında vuku bulan Katalon Savaşı'ndan sadece 1 yıl sonra Attila'nın tekrardan asker toplayıp Batı Roma'nın üstüne yürümesi olayı olmuştur. Bu duruma ne General Aetius ne de İmparator III. Valentinianus pek bir cevap verememiş, Attila ile savaşmaktan vazgeçmişler, tek çare olarak Papa I. Leo'yu Attila'yı ikna etmesi için barış görüşmelerine göndermekle yetinmişlerdir (Fields, 2015: 45). Sonuç itibarıyla, Avrupa'nın belli bir kısmını işgal eden, kavimler göçüne neden olan, günümüz Avrupası'nın etnik yapısını şekillendiren Avrupa Hun İmparatorluğu, Attila'nın şüpheli ölümüyle güç kaybetmeye başlamış (Babcock, 2005: 115-117), ardından iktidarı devralan kağanların (Attila'nın üç oğlu: İrnek, Dengizik ve İlek) başarısızlıkları nedeniyle dağılmaya, sonrasında da yıkılmaya yüz tutmuştur (Ahmetbeyoğlu, 2012: 310-311).

Sonuç

Hem Avrupa'nın etnik yapısının oluşmasında hem de günümüzdeki Türk ve Müslümanların yaşadığı coğrafyanın şekillenmesinde kavimler göçünün çok önemli bir faktörü olmuştur. Sonuç bölümünde, kavimler göçü bağlamında özellikle bu tür bir değişim ve sirkülasyon hareketi oluşmasaydı ne tür olaylar meydana gelirdi? sorusunun cevabı aranacak, alternatif senaryolar üzerinde durulacaktır. Eğer kavimler göçü gibi hayati öneme sahip olay ve olgular bütünü olmasaydı (demografik yapıyı değiştiren-Köse, 2017: 1145), Roma'nın ikiye bölünmesi ve Batı Roma'nın yıkılış periyodu daha uzun sürecekti, mutlak monarşilerin güçsüzleşip feodal beylerin ve kilisenin güçlendiği bir Orta Çağ dünyası daha geç oluşacaktı. Bilindiği üzere, Attila ve seleflerinin (Balamir, Uldız, Karaton, Oktar, Rua ve Bleda-Thompson ve Drinkwater 2015: 59) Avrupa'yı zor durumda bırakan istila ve akınları, hemen hemen çoğu Avrupa toplumunda kilisenin (papanın) ve Hristiyanlık inancının ön plana çıkmasına neden olmuş, 'öteki' kavramının vücut bulmuş hali olan Hun istilaları, Avrupa devletlerini bir araya getirmiştir.

³ Bkz. Isık Çalan Ok=Isıklı Ok: Mete Han döneminden itibaren kullanılan ve çıkardığı sesle düşmana korku salan bir ok türüdür.

Kavimler göçü gibi bir süreç nasıl ki Avrupalıları ciddi bir şekilde etkilemişse, benzer paralelde Türkleri de etkilemiş, Çin baskısı altında kalan ve verimsiz-kurak arazilerde yaşam mücadelesi veren bu toplumlar, son dönemlerde yoğunluğunu artıran Çin asimilasyonuna karşı direnmiş, Batı'ya doğru göç etmek zorunda kalmıştır (Günay vd. 2017: 40). Aksi bir durumda yok olma tehlikesiyle yüzleşecek olan Türkler, Demokles'in Kılıcı'nı tepesinde hissetmiş ve bir tercih yapmak zorunda kalmıştır. Özellikle Çinli prenseslerle evlenme geleneği sonrasında Hun kağanlarına yönelik suikastlar ve Çin'e katılma düşünceleri devleti yıkma noktasına getirmiş, Çi-Çi Yabgu Han'ın Türk milliyetçiliğini ön plana çıkaran politikaları Asya Hun İmparatorluğu'nun Doğu-Batı şeklinde bölünmesine, gelecekte olacak olaylar bağlamında ise devletin kaderinin şekillenmesine neden olmuştur.

Avrupa'nın kaderini değiştiren ve birçok kavmin yer değiştirmesine neden olan olaylar silsilesi, Alanlar, Slavlar, Ostrogotlar, Vizigotlar, Vandallar, Süevler, Burgundlar, Franklar, Saksonlar ve Angıllar gibi toplumların günümüz Avrupası'nın temellerini atması anlamında kırılma noktası oluşturmuş, farklı coğrafyalarda farklı jeopolitik sonuçlar doğurmuştur. Örnek vermek gerekirse, İngilizlerin ataları olarak bilinen Angıllar ve Saksonlar, İskandinavya ve Orta-Kuzey Avrupa bölgesinden İngiltere'ye gelmeseydi, hem İngiltere bölgesindeki Roma hüküm süresi uzayabilir hem de sonraki dönemlerde Vikingler'in bölgedeki uzun süreli egemenlik mücadeleleri başarıya ulaşabilirdi. Ayrıca, kavimler göçü sonucu Balkanlar ve Doğu Avrupa bölgesinden İber Yarımadası'na giden Vizigotlar gibi topluluklar olmasaydı (Buchberger, 2017: 12-22), Portekiz ve İspanyol kültürlerinin bu bölgelerde yayılıp genişlemesi ve bu ülkelerin 15. ve 16. yüzyılın en büyük güçleri olup döneme damgalarını vurmaları zorlaşabilirdi.

Bilindiği üzere, Galya olarak bilinen ve M.S. 6. yüzyılla birlikte 'Fransiya' adıyla kendinden söz ettirmeye başlayan Fransız medeniyeti, kavimler göçü döneminde Avrupa Hun İmparatorluğu ve Kutsal Roma arasında denge politikası takip etmemiş olsaydı, yok olma tehlikesiyle yüzleşebilirdi. Ayrıca diğer bir olasılık da, Ostrogotlar, Burgundlar ve Süevler gibi Cermen kavimler, günümüz Almanya'sının hüküm sürdüğü topraklarda hayat sahası bulmamış olsalardı, 17. yüzyıldaki Alman Prenslere ve 19. yüzyılda siyasi birliğini yeni yeni tamamlayan Alman İmparatorluğu'ndan bahsetmek mümkün olmayabilirdi. Kavimler göçü bağlamında yaşanan en yoğun göç hareketi ise, günümüz Kuzey Afrika'sında yer alan ve birçok ülkeyi (Fas, Cezayir, Tunus, Libya vb.) içine alan, Vandalların neden olduğu zorunlu göç sürecidir. Bahsedilmesi gereken son nokta ise, kavimler göçü olmasaydı, bahsedilen bu etnik yapıların dışında da bir göç hareketi ya da dönüşüm olur muydu? sorunsalıdır.

Bu göç hareketi gerçekleşmeseydi, Orta Macaristan'da güçlenen Hunların bu coğrafyaları etkilemesi ve bölgeyi savaşı bir karakteristiğe dönüştürmesi durumu meydana gelmeyecek (Ziyai, 2010: 901), Macarlara karşın Avusturya İmparatorluğu'nun güçlenmesi hızlanacaktı. Kavimler göçü olmasaydı, Avrupa Hun İmparatorluğu'nun yıkılması sonrasında Rus stepleri ile Kafkaslar arasında yaşayan, Altın Orda (Altın Ordu) Devleti'ne kadar sürecek olan bir Türk hegemonyası oluşmayacak (Karatay, 2010: 10-16), Rus İmparatorluğu'nun 17-20. yüzyıllar arasındaki yükseliş trendi çok önceleri gerçekleşebilecekti. Bunlara ek olarak belirtilmesi gereken bir diğer durum ise, kavimler göçü paralelinde Avrupa toplumlarının birbirine kenetlenmesi sonucu kilisenin egemenliğini üstün tutan bir Orta Çağ anlayışı oluşmasaydı, belki de Yahudi toplumuna karşı bir asimile ve yok etme anlayışı vuku bulmayacak, ya günümüzde Yahudiler Avrupa ülkeleri içinde bölgesel azınlık olarak yaşayacak ya da yüzyıllar önce İsrail benzeri bir ülke kurmuş olacaktı.

Kaynakça

- Ahmetbeyoğlu, A. (2005). Avrupa Hun ve Hazar Devletlerinin İktisadi Gelir Kaynakları. *BELLETEN*, 69(254), 117-130.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2012). Attila'nın Oğlu Dengizik'in Devleti İhya M¼cadelesi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 27(2), 301-314.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2019). Tarihi Kaynaklardaki Hun ve Attila Algısı Üzerine Değerlendirme. *T¼rk D¼nyası Araştırmaları*, 121(2038), 11-20.
- Atalay, C. (2014). Asya Hun Devletinde Mao-Tun (Metehan) D¼nemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(4), 107-109.
- Babcock, M. A. (2005). *The Night Attila Died: Solving the Murder of Attila the Hun*. New York: Berkley Publishing Group.
- Brown, K. R., Kidd, D. ve Little, C. T. (Eds.). (2000). *From Attila to Charlemagne: arts of the Early Medieval Period in the Metropolitan Museum of Art* (Vol. 1). Metropolitan Museum of Art.
- Buchberger, E. (2017). *Shifting Ethnic Identities in Spain and Gaul, 500-700: From Romans to Goths and Franks*. Amsterdam University Press.
- Burns, T. S. (1984). *A History of the Ostrogoths*. Bloomington: Indiana University Press.
- Bursche, A., Hines, J. ve Zapolska, A. (2020). *The Migration Period Between the Oder and the Vistula, vol. I & II (East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450-1450)*, Brill Publishing.
- Charles, E. R. (2020). *Attila and His Conquerors: A Story of the Days of St. Patrick and St. Leo the Great*. (E-Book-Kindle Edition). New York: E. & J. B. Young & Co. Publishing.
- Çapan, F. ve G¼venç, B. (2017). Kavimler G¼ç¼ ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Ç¼k¼ř¼. *21. Y¼zyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(18), 629-640.
- Çataloluk, O. ve Yılmaz, H. (2019). Hunlar Gerçeği. *Akademik Tarih ve D¼ř¼nce Dergisi*, 6(4), 2556-2588.
- Çerçi, F. (2003). Hunlar'da Sosyal, Siyasi Hayat ve Devlet-Halk İlişkileri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fak¼ltesi Dergisi*, 5(1), 59-98.
- Çoban, H. (2019). Attila ve Avrupa Hunları-Batı Roma İlişkilerinde Evlilik Meselesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(17), 57-68.
- Dıngıl Ilgın, F. A. (2021). Nibelungen Destanı ve Kağan Attila. *G¼neydođu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (36), 1-15.
- Dıngıl Ilgın, F. A. (2022). Attila'nın Galya Seferi. *Vakan¼vis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 681-707.
- Donini, G. ve Ford, G. B. (Eds.). (1970). *Isidore of Seville's History of the Goths, Vandals, and Suevi*. Leiden: EJ Brill.
- Eğilmez, S. (2013). Hun-Alan M¼cadelesi ve Yeni Bir Çağım Başlangıcı. *Atat¼rk niversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(28-29), 191-199.
- Eravcı, H. M. ve Ateş T. (2018). D¼nya Tarihini Etkileyen G¼çler ve T¼rk Milletinin Etkisi. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, G¼ç zel Sayısı, 42-47.

Ferreiko, A. (2006). *The Visigoths in Gaul and Iberia: A Supplemental Bibliography, 1984-2003*. Brill Publishing.

Fields, N. (2006). *The Hun: Scourge of God AD 375-565* (Vol. 111). Oxford: Osprey Publishing.

Fields, N. (2015). *Attila the Hun: Leadership, Strategy, Conflict*. Oxford: Osprey Publishing.

Gordon, C. D. ve Boak, A. E. R. (1960). *The Age of Attila: Fifth-century Byzantium and the Barbarians* (Vol. 111). New York: Ann Arbor: University of Michigan Press.

Günay, E., Atılgan D. ve Serin E. (2017). Dünyada ve Türkiye’de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.

Hatıplı, M. ve Daşkıran, S. (2021). Etkileri ve Sosyo-Psikolojik Boyutuyla Göç. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 10(3), 714-728.

Heather, P. J. (2008). Ethnicity, Group Identity, and Social Status in the Migration Period. (Ed. Garipzanov, I. H.) In *Franks, Northmen, and Slavs: Identities and State Formation in Early Medieval Europe*, 17-49.

Herbert, W. (2011). *Attila: Hunların Hükümdarı ve Ataları*. Çev. M. Levent Yener. İzmir: İlya Yayınevi.

Hinds, K. (2009). *Huns (Barbarians!)*. New York: Cavendish Square Publishing.

Howarth, P. (1994). *Attila, King of the Huns: The Man and the Myth*. London: Constable and Company Publishing.

Kaiser, L. (2021). Runes Across the North Sea from the Migration Period and Beyond. In *Runes Across the North Sea from the Migration Period and Beyond*. De Gruyter.

Karatay, O. (2004). Doğu Avrupa Türk Tarihinin Anahatları: Altın Orda Öncesi Dönem. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1-70.

Kelly, C. (2010). *The End of Empire: Attila the Hun & the Fall of Rome*. New York: WW Norton & Company Publishing.

Kim, H. J. (2016). *The Huns*. UK: Routledge.

Köse, O. (Ed.). (2017). *Geçmişten Günümüze Göç*. Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Long, M. ve Burke, R. H. (2015). *Vandalism and Anti-Social Behaviour*. UK: Palgrave Macmillan.

Maas, M. (2014). *The Cambridge Companion to the Age of Attila*. UK: Cambridge University Press.

Maenchen-Helfen, O. J. (2022). *The World of the Huns: Studies in Their History and Culture*. USA: University of California Press.

Man, J. (2006). *Attila: the Barbarian King Who Challenged Rome*. New York: Macmillan Publishing.

Martyn, J. R. ve O’Brien, D. (2020). *Arians and Vandals of the 4th-6th Centuries: Annotated Translations of the Historical Works by Bishops Victor of Vita (Historia Persecutionis Africanae Provinciae) and Victor of Tonnena (Chronicon), and of the Religious*

Works by Bishop Victor of Carthage (*De Paenitentia*) and Saints Ambrose (*De Fide Orthodoxa Contra Arianos*), and Athanasius (*Expositio Fidei*). Cambridge Scholars Publishing.

Merrills, A. ve Miles, R. (2010). *The Vandals (The Peoples of Europe)*. New Jersey: Wiley-Blackwell Publishing.

Miles, G. C. (1952). *The Coinage of the Visigoths of Spain, Leovigild to Achila II* (No. 2). American Numismatic Society.

Roberts, W. (2007). *Leadership Secrets of Attila the Hun*. UK: Hachette.

Sarıtaş, E. (2012). Çin-Hun İlişkileri. *Doğu Araştırmaları Dergisi*, (10), 201-210.

Sauer, E. W. (2019). *Dariali: The 'Caspian Gates' in the Caucasus From Antiquity to the Age of the Huns and the Middle Ages: The Joint Georgian-British Dariali Gorge Excavations and Surveys of 2013–2016*. UK: Oxbow Books.

Schultheis, E. M. (2019). *The Battle of the Catalaunian Fields AD 451: Flavius Aetius, Attila the Hun and the Transformation of Gaul*. Yorkshire-Philadelphia: Pen and Sword Military.

Tezcan, M. (2010). V. Yüzyılda Ermeni-Sasani Savaşları ve Ermenilere Hun Desteği. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(32), 183-202.

Thompson, E. A. (1969). *The Goths in Spain*. UK: Oxford University Press.

Thompson, E. A. (2004). *The Huns*. New Jersey: Blackwell Publishing.

Thompson, E. A. ve Drinkwater, J. F. (2015). *Huns*. *Oxford Research Encyclopedia of Classics* Publishing.

Todd, M. (1972). *Everyday Life of the Barbarians: Goths, Franks and Vandals*. Batsford Publishing.

Tvauri, A. (2012). *The Migration Period, Pre-Viking Age, and Viking Age in Estonia* (p. 384). Tartu: University of Tartu Press.

Warwick, W. W. (1911). *Catalogue of the Coins of the Vandals, Ostrogoths and Lombards: And of the Empires of Thessalonica, Nicaea and Trebizond in the British Museum*. order of the Trustees. London.

Webb, R. N. (1965). *Attila: King of the Huns*. New York: Franklin Watts Publishing.

Welch, M. G. (2005). Germanic Equal Arm Brooches of the Migration Period: a Study of Style, Chronology and Distribution. By Dorothee Bruns. 300mm. Pp vi+ 134, 72 b&w ills. Oxford: Archaeopress, BAR International Series 1113, 2003. *The Antiquaries Journal*, 85, 415-416.

Ziyai, A. (2010). Orijinal Çin Kaynaklarına Göre Hun Türk Tarihi I. Bölüm: Kudretli Büyük Hun Tanrıkuşluğu Türk Halkının Ataları Hunlar ve Hunların Ortaya Çıkışı. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 895-912.